

Dr hab. Rafał Leśniczak, prof. uczelni

Warszawa, 3 kwietnia 2025 r.

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa
ul. Dewajtis 5 – 01-815 Warszawa

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Kacpra Krzeczewskiego pt. *Językowe kreowanie wizerunku kandydatów a koncepcja framingu. Kampania prezydencka 2020 w Polsce w „Wiadomościach” i „Faktach”* napisanej w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych pod kierunkiem naukowym Pani Prof. dr hab. Grażyny Habrajskiej oraz promotor pomocniczej, Pani dr Anity Filipczak-Białkowskiej

Pan mgr Kacper Krzeczewski złożył pracę doktorską w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego zatytułowaną *Językowe kreowanie wizerunku kandydatów a koncepcja framingu. Kampania prezydencka 2020 w Polsce w „Wiadomościach” i „Faktach”*. Autor dysertacji ubiega się o stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo. Praca została napisana pod kierunkiem naukowym Pani Prof. dr hab. Grażyny Habrajskiej oraz promotor pomocniczej, Pani dr Anity Filipczak-Białkowskiej. Pan mgr Krzeczewski jest autorem dysertacji sytuującej się w deklarowanej dyscyplinie, choć należy zauważyć, że Kandydat do stopnia naukowego zna i wykorzystuje dorobek naukowy komunikologii i medioznawstwa.

Struktura pracy doktorskiej jest spójna, logiczna, uporządkowana i przemyślana, co znacząco ułatwia czytelnikowi śledzenie naukowego wywodu o charakterze teoretycznym i empirycznym, a jednocześnie utwierdza mnie w przekonaniu o dojrzałości naukowej Kandydata do stopnia naukowego doktora. Rozprawa liczy 435 stron i składa się ze spisu treści, wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Kolejność rozdziałów, ich tytułatura oraz podział na podrozdziały są poprawne.

We wstępie Autor dokonuje streszczenia pracy, wskazuje hipotezy badawcze H1-H7 i krótko wyjaśnia cel rozprawy. Spróbujmy prześledzić zawartość dysertacji.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym „Genealogia i genologia retoryki i erystyki” (s. 5-47) omówiono teoretyczne uwarunkowania powstania i rozwoju retoryki w mediach na przestrzeni wieków. Pan mgr Krzeczewski przedstawił działalność sofistów, w tym m.in. Protagorasa, Gorgiasza z Leontinoi, Hippiasza z Elidy i Antyfonta z Ramnus. Omawiając rozwój fundamentów retoryki na przestrzeni wieków, nie pominięto takich kluczowych dzieł

jak: *Retoryka* Arystotelesa, *O mówcy* Cyserona, *Kształcenie mówcy* Marka Fabiusza Kwintyliana, *O nauce chrześcijańskiej* św. Augustyna z Hippony. Kandydat do stopnia naukowego proponuje trafną syntezę retoryki starożytnej. Pisze m.in.: „Wszystkich autorów łączy krytyka niemoralnego wykorzystywania retoryki. Arystoteles polemizuje z sofistami, zarzucając im nieetyczne praktyki językowe. Cyseron podkreśla, że świat nie doczekał jeszcze mówcy doskonałego. Kwintilian neguje możliwość łączenia oratorstwa z działaniami niemoralnymi, odmawiając uznania takich osób za mówców. Podobnego zdania jest Święty Augustyn: (...) ci, którzy fałsz głoszą elokwentnie, są bardziej pożałowania godni niż ci, którzy głoszą coś takiego nieporadnie”. W podrozdziale „Retoryka poststarożytna” Autor dysertacji doktorskiej wyjaśnia pięć powinności mowy: *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria* i *actio*. Kolejne podrozdziały koncentrują uwagę czytelnika na typologii chwytów erystycznych autorstwa Artura Schopenhauera, na retoryce politycznej i retoryce współczesnej, jak również na współczesnych tropach i figurach retorycznych oraz chwytach erystycznych. Pan mgr Krzeczewski przywołuje badania retoryczne debat telewizyjnych w Stanach Zjednoczonych, w tym pojedynki Richarda Nixona i Johna Fitzgeralda Kennedy’ego z 1960 roku, jak również analizę polskich debat telewizyjnych: debaty Lecha Wałęsy i Alfreda Miodowicza z 1988 roku oraz debaty prezydenckiej Wałęsy i Kwaśniewskiego z 1995 roku. W ostatnim podrozdziale dokonano przeglądu literatury klasyfikującej poszczególne tropy, figury retoryczne i techniki erystyczne (odwołano się m.in. do publikacji Jakuba Lichańskiego, Marii Załęskiej, Agnieszki Budzyńskiej-Dacy, Mirosława Korolko, Marka Kochana).

Rozdział drugi o charakterze teoretycznym zatytułowany „Koncepcja framingu” (s. 48-77) wyjaśnia siatkę pojęciową dotyczącą teorii ramowania, omawia założenia teorii agenda-setting oraz prezentuje założenia teorii w obszarze medioznawstwa. W przeprowadzonym przeglądzie literatury Kandydat do stopnia naukowego wskazuje trzy różne perspektywy rozumienia ramowania. Koncentruje się na tych najważniejszych z obszaru nauk społecznych, które wpływają także i dziś na rozumienie zmediatyzowanej rzeczywistości, nawet jeśli ich twórcy nie odnosili własnych teorii bezpośrednio do obszaru *media studies*. Pierwsza z koncepcji, autorstwa Ervinga Goffmana, określa ramy jako „schematy interpretacji ułatwiające człowiekowi zrozumienie konkretnej sytuacji, nadanie sensu danemu wydarzeniu, statusu rzeczywistości” (s. 49). Jak zauważa Doktorant, prace badawcze amerykańskiego socjologa, autora książki *Człowiek w teatrze życia codziennego*, przyjmują rozumienie „ramy” w ujęciu socjologicznym i psychologicznym. Druga z koncepcji, autorstwa George’a Lakoffa, powiązana jest z kognitywistyką oraz nauką o mózgu

i układzie nerwowym. Jak zauważa Lakoff, „ramy są umysłowymi strukturami kształtującymi sposób, w który postrzegamy świat. [To] najważniejsze struktury mózgu dla naszych przekonań politycznych, które mogą być badane z perspektywy umysłu” (s. 51.). W dysertacji doktorskiej przywołano także inne ważne pojęcia autorstwa Lakoffa, tj. *reframing* i *hypocognition*, które wykorzystywane są w prowadzonych współcześnie medioznawczych badaniach empirycznych. Trzecia z przywołanych koncepcji, autorstwa Marviniego Minsky’ego, ma dość marginalne zastosowania w medioznawstwie, tj. w analizie procesu odbioru komunikatów. Dotyczy zasadniczo koncepcji ramowania przestrzennego, którą Minsky wiąże z analizą wzrokową otoczenia i przekazywaniem jej wyników do mózgu (s. 54). Drugi z podrozdziałów odwołuje się m.in. do pionierskich ustaleń badawczych Maxwella McCombsa i Donalda Shawa dotyczących agendy medialnej, hierarchii kolejności prezentowania wiadomości, procesów selekcji informacji. Przywołani zostają również inni przedstawiciele nauk społecznych – kontynuatorzy badań nad agendą, np. Michael Kunczik i Astrid Zipfel. Rozdział drugi kończy omówienie przez Doktoranta koncepcji ramowania w medioznawstwie (założeń medioznawczej linii ramowania, stanu badań nad *framingiem*, definicji ramowania i rodzaju ram oraz relacji pomiędzy medioznawczą koncepcją *framingu* a retoryką). W przeglądzie literatury nie zabrakło takich nazwisk jak P. Valkenburg, H. Semetko, R. Entman, M. Palczewski, S. Iyengar, R. Riedel, E. Nowak, M. Lisowska-Magdziarz, M. Palczewski.

W rozdziale trzecim (s. 78-114) Pan mgr Kacper Krzeczewski zaprezentował zagadnienia dotyczące kreowania wizerunku. W podrozdziale pierwszym wyjaśnia pojęcie wizerunku oraz koncepcje definicyjne, w perspektywie historycznej (badania W. Lippmanna czy Z. Freuda) i współczesnej (S. Hellweg, G. Thoveron, K. Hacker, A. Barańska-Szmitko, R. Savage, D. Nimmo). W podrozdziale drugim omówiono pojęcie wizerunku w polityce, komunikacji politycznej, autokreacji wizerunku, kreowania wizerunku polityków w telewizji, językowego kreowania wizerunku w badaniach naukowych. Trzeci podrozdział „Kreowanie wizerunku a kampania prezydencka” przywołuje badania dotychczasowych trzech prezydenckich kampanii wyborczych w Polsce z lat 1995, 2000 oraz 2015. Lektura tekstu dowodzi, że Doktorant zna kontekst społeczno-polityczny Polski po 1989 roku, postępujący proces polaryzacji politycznej i rozumie znaczenia roli języka w kreowaniu wizerunku.

Rozdział czwarty dysertacji zatytułowany „Wiadomości (TVP1) i Fakty (TVN) jako przykłady telewizji publicznej i komercyjnej. Struktura obu serwisów” (s. 115-130) prezentuje działalność publicznego i komercyjnego emitenta telewizyjnego w Polsce. W tej części rozprawy omówiono strukturę badanych serwisów informacyjnych („Wiadomości” i

„Faktów”), poświęcając znaczącą uwagę zagadnieniu newsa jako podstawowego składnika serwisu informacyjnego (historia newsa, definicje newsa, news w serwisie informacyjnym).

Rozdział piąty rozprawy jest rozdziałem metodologicznym (s. 131-148), w którym Autor prezentuje ogólne założenia metodologiczne językowego kreowania wizerunku i ramowania newsów, jak również uzasadnia istnienie luki badawczej w badaniach nad telewizją. Wybór medium audiowizualnego jest celowy, który uzasadniają m.in. następujące czynniki: wysoka oglądalność serwisów informacyjnych, kontrastowy sposób prezentowania rzeczywistości przez „Fakty” i „Wiadomości”, audiowizualność telewizji, możliwość wprowadzania wielu nadawców w serwisach informacyjnych. Warto odnotować, że Pan mgr Krzeczewski łączy medioznawczą koncepcję *framingu* z retoryką, a to jest nieobecne w polskiej literaturze medioznawczej oraz nieczęsto odnotowywane w literaturze zagranicznej. W dalszej części rozdziału dysertacji Autor omawia kwestie konceptualizacji i operacjonalizacji podjętych badań, odwołując się do propozycji metodologicznej autorstwa Marka Palczewskiego. W doborze tropów, figur retorycznych i chwytów erystycznych wykorzystano publikacje autorstwa m.in. J. Lichańskiego, M. Korolko, A. Budzyńskiej-Dacy, B. Witkowskiej-Maksimczuk, J. Kwośka). W podjętych analizach autor uwzględnił bogatą klasyfikację środków językowych: 6 tropów, 21 figur retorycznych oraz 35 sofizmatów.

Najbardziej obszerny rozdział dysertacji – rozdział szósty (s. 149-354), stanowi analizę retoryczno-erystyczną i ramową materiału badawczego, na który złożyły się 32 relacje – 12 newsów „Faktów” i 20 newsów „Wiadomości”, wraz z prezentacją częściowych wyników badań (odnoszących się indywidualnie do każdego z 32 materiałów). Autor w bardzo uporządkowany sposób prezentuje stosunek ramy do językowej kreacji wizerunku w analizowanych relacjach. Analizę ułatwiają tabele ilustrujące występowanie *frames* w poszczególnych newsach. W moim przekonaniu ta właśnie empiryczna część pracy wymagała największego nakładu czasowego i sił ze strony jej Autora.

W rozdziale siódmym (s. 355-408) Doktorant zaprezentował zestawienie ilościowe zrealizowanych badań, by następnie przejść do ich omówienia i podsumowania. Podjęto również dyskusję badawczą i przedstawiono najważniejsze wnioski. Jak odnotowuje Pan mgr Krzeczewski, „podstawowym celem polityków w kampaniach wyborczych powinno być zwrócenie na siebie uwagi środków masowego przekazu, a przede wszystkim serwisów informacyjnych. Chęci kandydatów dalszoplanowych do wykreowania pozytywnego wizerunku mogą być ambitne, jednak bez zaznaczenia swojej obecności w mediach mainstreamowych ich rola w kampaniach prezydenckich pozostanie marginalna. Jeden z modeli public relations zaproponowany przez Jamesa E. Gruniga i Todda Hunta w 1984 roku

[Grunig i in. 1995: 169], model rozgłosu (policity), (...) wciąż wydaje się być obowiązujący w kampaniach prezydenckich” (s. 408). W analizowanych newsach dominowała rama konfliktu ze względu na kontrastujących ze sobą kandydatów głównych: Andrzeja Dudę i Rafała Trzaskowskiego.

W zakończeniu (s. 409-414) zweryfikowano hipotezy badawcze H1-H7. Rozprawę kończy starannie uporządkowana bibliografia (s. 415-435).

Należy odnotować, że zachowane zostały właściwe proporcje poszczególnych rozdziałów, choć rozdział szósty jest dość rozbudowany. Struktura pracy ułatwia czytelnikowi lekturę, zrozumienie problemu badawczego oraz zaprezentowanych treści i wyników podjętej analizy.

Doktorant zna literaturę naukową dotyczącą eksplorowanego zagadnienia. Autor przeprowadził bardzo solidną kwerendę źródłową. Wykorzystał w rozprawie doktorskiej bogaty zestaw literatury dotyczący podjętego problemu. Przy omówieniu zagadnienia *framingu* zabrakło mi jednak kilku ważnych nazwisk przedstawicieli polskich medioznawców, tj. odniesienia do prac badawczych Krystyny Wojcik, Jolanty Maćkiewicz, Joanny Szyłko-Kwas.

Przeprowadzone badania autorstwa Pana mgr Krzeczewskiego są wartościowe, reprezentatywne i potrzebne w kontekście dyskusji dotyczącej polaryzacji życia politycznego w Polsce oraz badań nad językiem współczesnej polityki. Ukazują ponadczasowość i uniwersalizm klasycznych tekstów i koncepcji retorycznych.

Pracę oceniam wysoko, zarówno od strony formalnej jak i merytorycznej, jej walor podnosi zastosowana metodologia, bogaty i reprezentatywny materiał źródłowy oraz precyzyjny język. Należy podkreślić, że rozprawa ma walor integrujący dwie dyscypliny naukowe (językoznawstwo oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach), które w badaniach empirycznych nad wizerunkiem należy traktować komplementarnie.

Autor wskazał cel pracy, sformułował hipotezy badawcze i konsekwentnie dążył do ich uwiarygodnienia. Praca dowodzi, że postawione sobie cele Doktorant wypełnił. Rozprawa zwiększa wartość poznawczą m.in. w obszarze badań nad komunikowaniem politycznym, nad wizerunkiem medialnym oraz nad językowym kreowaniem wizerunku lidera politycznego.

Bez wątpienia warto na bazie dysertacji doktorskiej przygotować monografię naukową. Sugerowałbym uzupełnić literaturę naukową o wskazane w recenzji nazwiska medioznawców, jak również rozważyć wykorzystanie w dalszych badaniach empirycznych

teorię toposów jako komplementarną wobec teorii *framingu* w analizie medialnego wizerunku liderów politycznych¹.

Praca dowodzi ciekawości poznawczej Pana mgr Krzeczewskiego w formułowaniu nowych pytań, ale także i odwagi w triangulacji zastosowanych metod badawczych (analizy językowej i ramowej). To pozwoliło na badanie *frame interior analysis*, a więc wnętrza ramy. Przeprowadzone badania dostarczyły odpowiedzi, jak serwisy informacyjne kreują językowy wizerunek liderów politycznych w newsach – za pomocą jakich narzędzi (środków językowych i ram).

Strona formalna i językowa recenzowanej pracy doktorskiej jest na wysokim poziomie. Dysertacja napisana została poprawną polszczyzną, językiem właściwym dla prac naukowych. Przypisy, bibliografia i tabele zostały sporządzone prawidłowo, zgodnie z przyjętym standardem. Pan mgr Kacper Krzeczewski w przystępny sposób wyjaśnił zastosowaną siatkę pojęciową właściwą naukom humanistycznym i społecznym. Na etapie pracy redaktorskiej Doktorant mógł jednak wykazać się większą solidnością. Odnotowałem nieliczne literówki (np. na s. 12 „mutatuiio controversiae” – powinno być „mutatio controversiae”; ...). Pojawia się także błędna pisownia nazwisk, np. Pani Profesor Weroniki Świerczyńskiej-Główni – na s. 115 odnotowuję: „Weronika Świerczyńska-Głównia”, zaś na s. 118 dwukrotnie błędny zapis „Świerczyńska-Głównia”, czy też błędny zapis imion, np. na s. 85 jest „Według Dennisa Nimmo i Rolanda Savage’a” (powinno być: Dan Nimmo, Robert Savage)².

Pytania do dyskusji:

- Czy w opinii Doktoranta zasadnym byłoby odwołanie się w dysertacji do przywołanej w recenzji koncepcji toposów jako narzędzia pomocniczego w skonstruowaniu klucza kategoryzacyjnego?
- Czy w opinii Kandydata do stopnia naukowego doktora tegoroczna kampania wyborcza na urząd Prezydenta RP będzie również zdominowana przez dwóch głównych aktorów

¹ W literaturze naukowej odnotowuje się następującą typologię toposów: podział topoi na naturalne (antropologiczne) i kulturowe (ideologiczne). Pierwsze z nich rozumiane są jako świadomie bądź nieświadomie głęboko zakorzenione we wspólnej ludzkiej naturze, dotyczą zatem wszystkich ludzi. Drugie z kolei badają sposób realizacji ludzkiej natury w przestrzeniach kultury różnych epok historycznych. Por. P. Studnicki, (2018). Less Oedipus, more Telemachus: the framing of fatherhood in international press. *Church, Communication and Culture*, 3(2), 152-173; N. González Gaitano, (2010). Public Opinion and the Catholic Church. *Otázky žurnalistiky*, 53(1-2), 26-40; R. Leśniczak, (2022). Zastosowanie arystotelesowskiej koncepcji toposu w badaniach wizerunku medialnego liderów politycznych i religijnych – przyczynek do dyskusji. *Folia Toruniensia*, 22(1), 43-66.

² Por. K. Sanders, *Nimmo, Dan (1933–2004)*, <https://sk.sagepub.com/ency/edvol/politicalcommunication/chpt/nimmo-dan-1933-2004>.

politycznych, odwzorowujących faktyczną dychotomię polityczną w Polsce? Czy językowe środki perswazji w znaczący sposób są w stanie zmienić preferencje wyborcze?

Zamieszczone w niniejszej recenzji uwagi i sugestie nie umniejszają znacząco wartości przedstawionej do recenzji rozprawy, którą oceniam wysoko. Uważam, że ich uwzględnienie pomoże Autorowi udoskonalić pracę i uzyskać w ten sposób solidną podstawę do przygotowania monografii naukowej na bazie rozprawy doktorskiej. Pan mgr Krzeczewski poprawnie stosuje metodologię właściwą dyscyplinie, w której ubiega się o stopień naukowy doktora, jego wywód jest logiczny i spójny, zaś zastosowany język jest komunikatywny i naukowy. Wnioski są poprawne, słuszne i zasadne. Autor zna literaturę przedmiotu i można mieć nadzieję, że dalsze etapy kariery akademickiej, zaowocują wartościowymi publikacjami naukowymi Doktoranta w dyscyplinie naukowej językoznawstwo.

Moja konkluzja końcowa jest następująca:

Oceniam całościowo recenzowane dzieło pozytywnie. Praca doktorska Pana mgr Kacpra Krzeczewskiego spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim. Recenzowana dysertacja doktorska może być podstawą do dalszych etapów postępowania, celem nadania Panu mgr Kacprowi Krzeczewskiemu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

W związku z powyższym z pełnym przekonaniem wnioskuję do Rady Dyscypliny Naukowej Językoznawstwo Uniwersytetu Łódzkiego o:

- **przyjęcie pracy autorstwa Pana mgr Kacpra Krzeczewskiego jako rozprawy doktorskiej;**
- **dopuszczenie Pana mgr Kacpra Krzeczewskiego do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.**